

Γιάννης Δ. Καραντζής
τ. Επίκουρος Καθηγητής ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Πατρών

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Στο πλαίσιο του σεμιναρίου των Εκπαιδευτικών –Μεντόρων
Πανεπιστήμιο Πατρών: 2/2, 3/2, 9/2 και 10/2/2013

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: Διδακτική των μαθημάτων: Θρησκευτικών,
Ιστορίας, Μελέτης Περιβάλλοντος και Γεωγραφίας

1. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ 3ΩΡΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

Να αποκτήσουν οι Εκπαιδευτικοί-Μέντορες τις γνώσεις και να αναπτύξουν δεξιότητες και στάσεις-συμπεριφορές, προκειμένου να υποστηρίξουν και να καθοδηγήσουν με αποτελεσματικό τρόπο τους φοιτητές στη διδασκαλία των μαθημάτων: Θρησκευτικών, Ιστορίας, Μελέτης Περιβάλλοντος και Γεωγραφίας, στο πλαίσιο των πρακτικών τους ασκήσεων στο σχολείο. Αναλυτικότερα:

Οι Εκπαιδευτικοί – Μέντορες θα πρέπει μετά την επιμόρφωσή τους να έχουν συνειδητοποιήσει τις παρακάτω βασικές αρχές της διδακτικής προσέγγισης των μαθημάτων: **Ιστορίας, Θρησκευτικών, Γεωγραφίας και Μελέτης Περιβάλλοντος:**

1. Κατά τη διδασκαλία των μαθημάτων της Ιστορίας και των Θρησκευτικών οι φοιτητές πρέπει να δώσουν έμφαση στην επεξεργασία του νέου μαθήματος, έτσι ώστε οι μαθητές να εμπλακούν σε δραστηριότητες συλλογής, οργάνωσης, ανάλυσης και υπέρβασης δεδομένων.
2. Κατά τη διδασκαλία του μαθήματος της Γεωγραφίας και της Μελέτης Περιβάλλοντος (Γ και Δ΄ τάξη) οι φοιτητές πρέπει να δώσουν έμφαση στο να αποκτήσουν οι μαθητές ικανότητα να προχωρούν σε γενικεύσεις κάποιων βασικών γεωγραφικών εννοιών (δημιουργία αιτιωδών σχέσεων που συνδέουν κάποιες βασικές γεωγραφικές έννοιες π.χ. γεωγραφική θέση ενός τόπου, κλίμα και ασχολίες των κατοίκων).

2. ΒΑΣΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΕΣ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

α) Πλάνο διδασκαλίας

- 1) Να έχει διατύπωση μαθητοκεντρική και όχι δασκαλοκεντρική (π.χ ΟΧΙ «θα διαβάσω, θα δώσω...» ΑΛΛΑ «οι μαθητές μετά την ανάγνωση του δασκάλου διαβάζουν το κείμενο σιωπηρά και...»).
- 2) Στο τέλος κάθε δραστηριότητας να σημειώνεται ο **χρόνος** που θα διαρκέσει αυτή και ο **στόχος ή οι στόχοι** που θεραπεύει (π.χ. στόχος ΓΝ1, 10΄).
- 3) Η δραστηριότητα να περιγράφεται με λίγα λόγια και ΟΧΙ μονολεκτικά π.χ. «οι μαθητές λύνουν την άσκηση 3 του βιβλίου», ΑΛΛΑ «Οι μαθητές λύνουν την άσκηση

3 του βιβλίου η οποία αναφέρεται στη μετατροπή της ενεργητικής φωνής σε παθητική και το αντίστροφο, στόχος Δ2, χρόνος 5'».

β) Πρωτοβουλία και ενεργοποίηση μαθητών:

- 1) Στη διαδικασία της ερμηνείας των άγνωστων λέξεων ακολουθούμε την εξής πορεία: λέει ο μαθητής την άγνωστη λέξη, διαβάζεται η σχετική πρόταση, προκαλούνται οι μαθητές να δώσουν απάντηση, αν δεν απαντήσει κανείς ανοίγουν το λεξικό τους και ψάχνουν την ερμηνεία των λέξεων. Ο Δ. δίνει την ερμηνεία, αν δεν έχουν πραγματοποιηθεί τα προηγούμενα.
- 2) Πολλές φορές ο δάσκαλος της τάξης σηκώνει στον πίνακα έναν μαθητή να λύσει ένα πρόβλημα, να γράψει ορθογραφία κ.λπ., ενώ οι υπόλοιποι μαθητές παρακολουθούν. Αυτό πρέπει να γίνεται πολύ-πολύ σπάνια, γιατί εργάζεται ένας μαθητής και οι υπόλοιποι αδρανοποιούνται. Το σωστό είναι να δίνεται σε όλους το πρόβλημα ή να υπαγορεύεται η ορθογραφία, να εργάζεται ο καθένας μόνος του ή στην ομάδα του και στο τέλος μπορεί κάποιος μαθητής να δείξει τον τρόπο που εργάστηκε στον πίνακα. Η αυτοδιόρθωση μπορεί να γίνει και με ακουστικό (προφορικό) τρόπο.
- 3) Ερωτούμε όλους τους μαθητές και όχι κάποιον συγκεκριμένο, τους αφήνουμε λίγο χρόνο να σκεφτούν, τους προτρέπουμε και τους ενθαρρύνουμε να σκεφτούν όλοι, στο τέλος δίνουμε τον λόγο σε κάποιο μαθητή. Αν δεν απαντήσει, τον βοηθούμε αναδιατυπώνοντας την ερώτηση κτλ. και στο τέλος απευθυνόμαστε σ' άλλον μαθητή.
- 4) **ΓΕΝΙΚΑ:** Το μάθημα αποτελείται (ουσιαστικά) από μια σειρά δραστηριοτήτων. Στην αρχή δίνονται οδηγίες και διευκρινίσεις και στη συνέχεια οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες ή ατομικά. Ο δάσκαλος περιφέρεται, καθοδηγεί, εμπνυχώνει κτλ. Στο τέλος γίνεται η ανακοίνωση των απαντήσεων από τους μαθητές (προφορικά ή γραπτά) και πραγματοποιείται η αυτοαξιολόγηση της δραστηριότητας. Με αυτό τον τρόπο δίνεται η ευκαιρία στο δάσκαλο (όταν εργάζονται οι μαθητές) να εξατομικεύει την εργασία του στην τάξη.

γ) Εποπτικά μέσα:

Είναι απαραίτητα για μια ποιοτική διδασκαλία, όμως εκεί που χρειάζεται και όχι να φέρνουμε διάφορα αντικείμενα που δεν εξυπηρετούν το συγκεκριμένο θέμα (δηλαδή εποπτικά μέσα για τα εποπτικά μέσα). Δεν νοείται όμως να

διδάσκουμε π.χ. Φυσικά και να μην κάνουν οι μαθητές πειράματα ή να περιγράψουμε ένα μέρος χωρίς να έχουμε τουλάχιστον κάποια εικόνα.

δ) Εξαγωγή κανόνων στα μαθηματικά ή στη γλώσσα.

Τον κανόνα πρέπει να τον βγάζουν οι μαθητές μέσα από 2 τουλάχιστο παραδείγματα και μετά από σύγκριση των γραμματικών ή των μαθηματικών φαινομένων.

ε) Στάση και συμπεριφορά

1. Δεν καθόμαστε στην έδρα μας, αλλά πηγαίνουμε κοντά στα παιδιά και ελέγχουμε την εργασία τους και τα βοηθούμε.
2. Στεκόμαστε σε κατάλληλη θέση στην τάξη για να επικοινωνήσουμε με όλους τους μαθητές.
3. Είμαστε ήρεμοι, ευγενικοί, συνεπείς, με ζωνρή φωνή, χρωματισμένη φωνή, μεταπτώσεις στη φωνή, βγάζουμε συναίσθημα, δείχνουμε στους μαθητές ότι αγαπάμε αυτό που κάνουμε, χρησιμοποιούμε τα χέρια μας την ώρα που μιλάμε κ.τ.λ. Τέλος, ενθαρρύνουμε το μαθητή στην προσπάθειά του.

στ) Γνωστικά σφάλματα: Πρέπει να αποφεύγονται και αυτό θα γίνει αν έχουμε κάνει πολύ καλή προετοιμασία (Στη προετοιμασία μας σκεφτόμαστε τι πιθανόν θα ρωτήσουν τα παιδιά και ετοιμαζόμαστε αναλόγως).

Z) Κάθε ανακοίνωση για τις πρακτικές θα βγαίνει στην πλατφόρμα eclass, www.eclass.upatras.gr του μαθήματος «**Πρακτικές Ασκήσεις στο Σχολείο**».

3.ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΠΛΑΝΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Όνοματεπώνυμο: Σωτηροπούλου Παναγιώτα **Μάθημα:** Γλώσσα **Ενότητα:** Ενότητα 7, Τεύχος Β', "Ένα γράμμα για την Ιωάννα", σελ. 32-33 (Δεύτερο 2ωρο διδασκαλίας μαθήματος – Ασκήσεις από Τ.Μ., σελ. 32-33, Β' Τεύχος).

Περιγραφή διδακτικών ενεργειών, για την υλοποίηση των στόχων της διδασκαλίας

Ειδικοί στόχοι της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας	Δραστηριότητες που εκτελούνται από τους μαθητές για την επίτευξη του στόχου (χρόνος δραστηριότητας)	Εποπτικά Μέσα	Σύνδεση στόχων/δραστηριοτήτων με αξιολόγηση (είδος και μέσα)
<p>• Γνωστικοί (cognitive)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να γνωρίζουν οι μαθητές τη γραφημική απόδοση συμπλεγμάτων από την προηγούμενη ενότητα. 2. Να κατανοήσουν οι μαθητές τη διάκριση μεταξύ 'που' - 'πού' και 'πως' - 'πώς' (σύνδεσμοι δευτερευουσών αναφορικών ή ειδικών προτάσεων – ερωτηματικές λέξεις). 3. Να γνωρίσουν οι μαθητές τα βασικά δομικά στοιχεία μιας επιστολής. 4. Να γνωρίζουν οι μαθητές πότε βάζω τελεία και πότε ερωτηματικό στο τέλος μιας πρότασης. 5. Να κάνουν οι μαθητές τη συσχέτιση μεταξύ ερωτηματικών προτάσεων και ερωτηματικών λέξεων 'πού' και 'πώς'. <p>• Δεξιότητων (skills)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Να εξασκηθούν οι μαθητές στη γραφημική απόδοση συμπλεγμάτων από την προηγούμενη ενότητα. 2. Να εξασκηθούν οι μαθητές στη σωστή χρήση των 'που' - 'πού' και 'πως' - 'πώς'. 3. Να εξασκηθούν οι μαθητές στα βασικά στοιχεία δομής της 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Οι μαθητές βοηθάνε τη δασκάλα να γράψει την ημερομηνία και βρίσκουν την εποχή (Ημέρα, Μήνας, Έτος). Σκοπός είναι να γραφτεί η ημερομηνία στον πίνακα για να την βλέπουν όλοι, πριν ξεκινήσει η ορθογραφία. (Συναισθ.1) (10') 2. Οι μαθητές γράφουν την ορθογραφία του προηγούμενου μαθήματος με προτάσεις που περιλαμβάνουν λέξεις με συμπλέγματα και από την προηγούμενη ενότητα. Στο τέλος, η ορθογραφία γράφεται σωστά στον πίνακα και οι μαθητές αυτοδιορθώνονται με βάση τον πίνακα. (Γνωστ.1, Δεξ.1) (20') 3. Οι μαθητές αναγιγνώσκουν το κείμενο "Ένα γράμμα για την Ιωάννα", σελ. 32, Β.Μ., Τεύχος Β', με σκοπό να εξοικειωθούν με το περιεχόμενο ενός κειμένου σε μορφή επιστολής. (Γνωστ.3) (10') 4. Με τη βοήθεια ενός πόστερ που θα τοποθετηθεί στον πίνακα της τάξης, οι μαθητές συμπληρώνουν τα βασικά στοιχεία της επιστολής που λείπουν από την Άσκηση 1 στο Τ.Μ, σελ.32. (Γνωστ. 3, Δεξ.3) (10') 5. Οι μαθητές συμπληρώνουν τις Ασκήσεις 3 και 4, σελ.32-33 με 'που' - 'πού' και 'πως' - 'πώς'. Οι προτάσεις γράφονται στον πίνακα με σκοπό να τις βλέπουν όλοι και κάθε μαθητής που σηκώνεται στον πίνακα, κολλάει στην πρόταση τη λέξη που λείπει, επιλέγοντάς την από μια σειρά από κάρτες. (Γνωστ. 2, Δεξ. 2) (15') 6. Οι μαθητές συμπληρώνουν τις τελείες και τα ερωτηματικά 	<p>Πόστερ με δομή επιστολής</p>	<p><u>Διαμορφωτική</u> μέσω της Δραστηριότητας 1 για το Συναισθ. Στόχο 1.</p> <p><u>Διαμορφωτική – τελική</u> μέσω της δραστηριότητας 2 για τους στόχους Γνωστ.1, Δεξ.1.</p> <p><u>Διαμορφωτική – τελική</u> μέσω της δραστηριότητας 3 για το στόχο Γνωστ.3.</p> <p><u>Διαμορφωτική</u> μέσω της δραστηριότητας 4 για τους στόχους Γνωστ.3, Δεξ.3.</p> <p><u>Διαμορφωτική</u> μέσω της δραστηριότητας 5 για τους στόχους Γνωστ.2, Δεξ.2.</p>

<p>επιστολής.</p> <p>4. Να εξασκηθούν οι μαθητές στη χρήση τελείας- ερωτηματικού.</p> <p>• Συναισθηματικοί -στάσεων και συμπεριφορών (attitudes)</p> <p>1. Να αποκτήσουν οι μαθητές την αίσθηση του χρόνου και των εποχών. (Σύνδεση με Μελέτη Περιβάλλοντος, Ενότητα 'Ο χρόνος', Κεφάλαια 3 και 4, σελ. 39-40, Β.Μ. και Μαθηματικά, Κεφάλαιο 41 'Ο χρόνος', σελ. 30-31, Β.Μ., Τεύχος, β'.</p>	<p>στις προτάσεις και διαβάζουν στην Άσκηση 5, σελ.33, Τ.Μ.. (Γνωστ.4, 5, Δεξ. 4) (10')</p> <p>7. Οι μαθητές αντιγράφουν τις προτάσεις που θα έχουν για ορθογραφία από την προηγούμενη Άσκηση στα κενά της Άσκησης 6. (Δεξ. 2, 4) (5')</p>	<p>Κάρτες με τις λέξεις 'που' - 'πού' και 'πως' - 'πώς'.</p>	<p><u>Διαμορφωτική</u> μέσω της δραστηριότητας 6 για τους στόχους Γνωστ. 4,5, Δεξ.4.</p> <p><u>Διαμορφωτική</u> μέσω της δραστηριότητας 7 για τους στόχους Δεξ. 2,4.</p> <p><u>Διαμορφωτική</u> μέσω της φωτοτυπίας με ασκήσεις για το σπίτι των στόχων Γνωστ. 2,4,5 και Δεξ. 2,4.</p>
--	---	--	--

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ – ΕΠΟΠΤΙΚΟ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

1. Πόστερ με δομή επιστολής
2. Κάρτες με 'που' - 'πού' και 'πως' - 'πώς'.
3. Φωτοτυπία με ασκήσεις για το σπίτι

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ:

Βιβλία:

1. Βιβλίο Δασκάλου Γλώσσας Α' Δημοτικού, σελ. 56-58.

Ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

1. http://www.akida.info/index.php?option=com_content&view=article&id=384&Itemid=283&lang=el

ΕΠΙΣΥΝΑΠΤΟΜΕΝΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ:

- Πόστερ με δομή επιστολής
- Κάρτες με 'που' - 'πού' και 'πως' - 'πώς'.
- Φωτοτυπία με ασκήσεις για το στίτι

4. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ

A) Διδακτικά προβλήματα για την Ιστορία

- Σχέση μύθου και πραγματικότητας (απομυθοποίηση)

Ο δάσκαλος πρέπει να χειρίζεται με ιδιαίτερη προσοχή και λεπτότητα το πρόβλημα της απομυθοποίησης κυρίως για δύο λόγους: α) Ο μικρός μαθητής (Γ΄ τάξης του δημοτικού σχολείου) δεν έχει αναπτυγμένη την αφαιρετική ικανότητα, που αποτελεί βασική προϋπόθεση για την κατανόηση του συμβολικού περιεχομένου των μύθων και β) η μεγάλη έμφαση στην απομυθοποίηση υπονομεύει την ομορφιά και τη μαγεία των μύθων, γεγονός που δεν πρέπει να συμβεί ακόμη στην ηλικία αυτή (ΟΕΔΒ, 2008).

- Κατανόηση του Χώρου (πού;)

Οι μαθητές πρέπει να εντοπίζουν στον χάρτη τον τόπο, στον οποίον συνέβηκαν τα διάφορα ιστορικά γεγονότα (καλύτερα είναι φυσικά να τον επισκέπτονται, αν υπάρχει δυνατότητα). Επίσης, οι μαθητές πρέπει να κατανοήσουν την αιτιώδη σχέση που συνδέει τη γεωφυσικο-πολιτική θέση ενός τόπου με τα ιστορικά γεγονότα που έλαβαν χώρα σ' αυτόν.

- Κατανόηση του Χρόνου (πότε;)

Τα παιδιά του δημοτικού σχολείου αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην κατανόηση του χρόνου και κυρίως στην αλληλουχία των χρόνων π.Χ. . Έτσι, είναι απαραίτητο βοήθημα για τους μαθητές η ιστορική γραμμή και τα διαγράμματα των ιστορικών περιόδων (βλέπε παρακάτω σχήματα).

B) Βασικές διδακτικές ενέργειες

Κατά τη φάση της **αφόρμησης**, δηλαδή της προετοιμασίας των μαθητών για να δεχθούν τις πληροφορίες του νέου μαθήματος, ο δάσκαλος επιλέγει μία από τις παραπάνω εναλλακτικές προτάσεις:

- Σύνδεση με τα προηγούμενα. Ο δάσκαλος υποβάλλει συνήθως ερωτήσεις στους μαθητές αφενός για να διαπιστώσει αν κατανοήθηκαν τα προηγούμενα (διαγνωστική αξιολόγηση) και αφετέρου για να συνδέσει το νέο μάθημα με τα προηγούμενα.
- Από την επικεφαλίδα της ενότητας (προοργανωτής)
- Βιώματα μαθητών (επισκέψεις κ.λπ.)
- Από τις εικόνες του μαθήματος

- Από ένα περιστατικό της καθημερινής ζωής
- Από το άκουσμα διαφόρων ύμνων (θρησκευτικά)
- Άλλος πρόσφορος τρόπος

Ακολουθεί, στη συνέχεια η φάση της **προσφοράς της νέας ενότητας**, η οποία μπορεί να γίνει με τους ακόλουθους τρόπους:

- Με αφήγηση του Δ. αν αυτό προσφέρεται (π.χ. σπουδαία ιστορικά γεγονότα, θαύματα Ιησού Χριστού, Παραβολές Ιησού κτλ.).
- Από τα παιδιά με τη βοήθεια του βιβλίου (οι μαθητές μελετούν το κείμενο και ακολουθεί συζήτηση) ή
- Με άλλον πρόσφορο τρόπο που κρίνει ο δάσκαλος, π.χ. οι μαθητές ερευνούν τις ιστορικές πηγές, συλλέγουν δεδομένα, τα επεξεργάζονται, τα οργανώνουν και τα παρουσιάζουν στην τάξη.

Βασικό σημείο της διδακτικής προσέγγισης αποτελεί η **επεξεργασία** της νέας ενότητας.

Μια σωστή επεξεργασία ενός κειμένου Ιστορίας, Θρησκευτικών αλλά ακόμη και της Γλώσσας, πρέπει να στοχεύει στην ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης και των μεταγνωστικών δεξιοτήτων των μαθητών. Φυσικά, πρέπει να επισημάνουμε ότι το βιβλίο των μαθητών περιέχει τέτοιου είδους δραστηριότητες. Κρίνουμε όμως σκόπιμο να δώσουμε παραδείγματα τέτοιων ερωτήσεων-δραστηριοτήτων, προκειμένου ο δάσκαλος να προσθέτει και δικές του ή να τροποποιεί τις υπάρχουσες του βιβλίου του μαθητή. Τέτοιες δραστηριότητες-ερωτήσεις μιας σωστής επεξεργασίας παραθέτουμε παρακάτω ταξινομημένες σε τέσσερις κατηγορίες: Ερωτήσεις – δραστηριότητες συλλογής, ταξινόμησης, ανάλυσης και υπέρβασης δεδομένων (Ματσαγγούρας, 2004, σελ. 291-292· Καραντζής, 2011, σελ. 34· Καραντζής, 2007, σελ. 128).

Ερωτήσεις για τη συλλογή δεδομένων:

Είναι ερωτήσεις ανάκλησης των βασικών σημείων του μαθήματος.

- ✓ Τι βλέπεις στην παρακάτω εικόνα;
- ✓ Ποιος ήταν ο αρχηγός των Ελλήνων στη μάχη ...
- ✓ Πότε έγινε το τάδε ιστορικό γεγονός;
- ✓ Ποια είναι τα κυριότερα σημεία του μαθήματος;
- ✓ Συμπλήρωσε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις ...
- ✓ Κάνε τις παρακάτω αντιστοιχίσεις.

Ερωτήσεις για την οργάνωση δεδομένων:

Με τις ερωτήσεις αυτές οι μαθητές προβαίνουν σε συγκρίσεις, ταξινομήσεις και κατατάξεις στοιχείων ή γεγονότων του μαθήματος.

- ✓ Βάλε σε ομάδες τα ...
- ✓ Βρες τις ομοιότητες και τις διαφορές ...
- ✓ Ταξινόμησε χρονικά τα παρακάτω γεγονότα ...
- ✓ Κατάταξε σε φθίνουσα / αύξουσα φορά τα ...

Ερωτήσεις για την ανάλυση δεδομένων:

Με τις ερωτήσεις αυτές οι μαθητές καλούνται, κυρίως, να αναζητήσουν αφορμές και αιτίες γεγονότων και να διευκρινίσουν κάποια σημεία του μαθήματος.

- ✓ Ποιες αιτίες προκάλεσαν ...
- ✓ Ποια είναι η αφορμή του ... γεγονότος;
- ✓ Πώς αντιλαμβάνεσαι τη φράση / όρο ...
- ✓ Σου θυμίζει κάτι η φράση ...
- ✓ Σε πόσα μέρη μπορούμε να αναλύσουμε ...
- ✓ Τι ενδείξεις υπάρχουν για το γεγονός ότι ...
- ✓ Ποια στοιχεία είναι αυτά που σε κάνουν να ισχυρίζεσαι ότι ...

Ερωτήσεις για την υπέρβαση δεδομένων:

Οι ερωτήσεις αυτές δίνουν την ευκαιρία στους μαθητές, κυρίως, να κρίνουν και να χαρακτηρίζουν πρόσωπα και καταστάσεις, να εξάγουν συμπεράσματα, να εκφράζουν συναισθήματα και να παρουσιάζουν τα βασικά σημεία του μαθήματος σε μορφή διαγραμμάτων, σχεδιαγραμμάτων και πινάκων.

- ✓ Σε ποια συμπεράσματα καταλήγεις;
- ✓ Ποια είναι η βασική παραδοχή της άποψης ότι ...
- ✓ Πώς κρίνεις / εξηγείς το γεγονός ότι ...
- ✓ Πού φαίνεται ότι ...
- ✓ Ποιες αντιφάσεις υπάρχουν στη θέση ότι ...
- ✓ Πώς νομίζεις ότι ένιωσε ο ήρωας του διηγήματος ...
- ✓ Παρουσίασε με τη μορφή πίνακα τα γεγονότα...
- ✓ Φτιάξε έναν εννοιολογικό χάρτη των εννοιών του μαθήματος.
- ✓ Πώς μπορούμε να επαληθεύσουμε την υπόθεση ...

Κατά τη διάρκεια της διδακτικής προσέγγισης της νέας ενότητας λαμβάνει χώρα η φάση της **Αξιολόγησης** (Καραντζής, 2011, σελ. 30-31). Η αξιολόγηση μπορεί

να είναι: α) Αρχική-Διαγνωστική: Ο δάσκαλος ελέγχει, αν έχουν κατανοηθεί έννοιες που έχουν διδαχθεί σε προηγούμενες ενότητες. β) διαμορφωτική: Πραγματοποιείται κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος. Ο δάσκαλος παρακολουθεί τους διάλογους των μαθητών του, την εκτέλεση των δραστηριοτήτων μέσα στις ομάδες, τον τρόπο που λύνουν τις ασκήσεις και απαντούν στις ερωτήσεις του βιβλίου του μαθητή και αναθεωρεί τους στόχους του, συμπληρώνει, επαναλαμβάνει σημεία που φαίνεται ότι δεν κατανοήθηκαν κ.τ.λ. γ) τελική: Γίνεται συνήθως στο τέλος της διδασκαλίας για να εξακριβώσει ο δάσκαλος, αν υλοποιήθηκαν οι στόχοι της συγκεκριμένης ενότητας. Στην προκειμένη περίπτωση μπορεί να γίνει με φύλλο αξιολόγησης της ενότητας που διδάχθηκε (αν κρίνεται αναγκαίο) ή ολόκληρης της ενότητας των μαθημάτων ή αξιοποιείται το τετράδιο εργασιών του μαθητή.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημάνουμε ότι οι διαδικασίες (οι δραστηριότητες) αυτής της φάσης διαχέονται μέσα σε όλες τις φάσεις της διδασκαλίας. Κατά συνέπεια γίνεται αντιληπτό ότι οι διάφορες φάσεις της διδασκαλίας μιας ενότητας (σε κάθε μάθημα) σε καμία περίπτωση δεν ακολουθούν πάντοτε μια γραμμική μορφή (Αφόρμηση- προσφορά νέου – επεξεργασία – εφαρμογή – ανακεφαλαίωση – αξιολόγηση κτλ.), αλλά αντίθετα πολλές φορές μπορεί να εμπλέκονται ή να βαδίζουν παράλληλα ή να συγχωνεύονται (Καραντζής, 2011, σελ.31).

5. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

A. Θέματα που εξετάζουν

Οι βασικοί άξονες της Μελέτης Περιβάλλοντος και της Γεωγραφίας είναι:

- ✓ Το ανθρωπογενές περιβάλλον
- ✓ Το φυσικό περιβάλλον
- ✓ Η αλληλεπίδραση ανθρώπου και περιβάλλοντος

B. Βασικές διδακτικές ενέργειες

Κατά τη διδασκαλία μιας ενότητας του μαθήματος της Μελέτης περιβάλλοντος ή της Γεωγραφίας ακολουθείται συνήθως η παρακάτω πορεία διδασκαλίας (Καραντζής, 2011, σελ. 54-55):

- Παρατήρηση – Προβληματισμός

Οι μαθητές, με αφορμή μια εικόνα, ή την παρατήρηση ενός φαινομένου της καθημερινής ζωής, ή τέλος από τον προκαταβολικό οργανωτή που σημειώνεται στην αρχή κάθε κεφαλαίου, καλούνται να συμμετάσχουν στη συζήτηση και να δώσουν απαντήσεις.

- Αναζήτηση υποθετικών λύσεων ή απαντήσεων (ανάδειξη ιδεών των μαθητών).

Οι μαθητές καταθέτουν τις απόψεις τους προσπαθώντας να δώσουν απάντηση στα ερωτήματα που τους δημιουργήθηκαν.

- Ερευνητική αναζήτηση και απόδειξη

Τις υποθέσεις τους οι μαθητές προσπαθούν να τις επαληθεύσουν με τη συστηματική αναζήτηση στοιχείων (μέσα από το βιβλίο ή από αλλού) και τον πειραματισμό, προκειμένου να δώσουν τη σωστή απάντηση στα ερωτήματα που τους γεννήθηκαν. Οι μαθητές εργάζονται κυρίως σε ομάδες.

- Γενίκευση – Διατύπωση συμπερασμάτων

Μετά τη συσχέτιση της παρατήρησής τους και με άλλες παρόμοιες περιπτώσεις, οι μαθητές προχωρούν στη διατύπωση γενικών συμπερασμάτων.

- Άσκηση – Εμπέδωση – Εφαρμογή - Αξιολόγηση

Ο δάσκαλος στη φάση αυτή διαπιστώνει αν οι προσφερθείσες πληροφορίες έγιναν κατανοητές από τους μαθητές και κατά πόσο είναι ικανοί να τις εφαρμόσουν ή να τις μεταφέρουν σε άλλες καταστάσεις.

Γ) Οι Αιτιώδεις σχέσεις στη Γεωγραφία

Η Γεωγραφία δεν είναι το μάθημα όπου ο μαθητής επικεντρώνει το ενδιαφέρον του μόνο στις απαραίτητες γεωμορφολογικές γνώσεις, αλλά προχωρά και στην ερμηνεία των φαινομένων στον χώρο και στη συσχέτιση γεγονότων και αποτελεσμάτων. Η απόκτηση τόσο πολλών γνώσεων γύρω από τη γεωμορφολογία του γεωγραφικού χώρου, το κλίμα, τα προϊόντα, τις ασχολίες των κατοίκων κτλ. έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των δηλωτικών γνώσεων και κατά συνέπεια την καταπόνηση της μνημονικής λειτουργίας. Έτσι, βασική επιδίωξη του δασκάλου είναι να βοηθήσει τους μαθητές του να αποκτήσουν την ικανότητα να προχωρούν σε γενικεύσεις κάποιων βασικών γεωγραφικών εννοιών, οι οποίες αναπτύσσουν την κριτική σκέψη και τις μεταγνωστικές δεξιότητες. Παράδειγμα: Παρατηρώντας οι

μαθητές έναν γεωφυσικό χάρτη μιας περιοχής, επιδιώκουμε να είναι σε θέση να εικάσουν το κλίμα της, τα προϊόντα και τις ασχολίες των κατοίκων, την οικονομική ανάπτυξη κτλ. (Καραντζής, 2011, σελ. 58).

6. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ELLIOTT, S., KRATOCHWILL, T., LITTLEFIELD - COOK, J., TRAVERS, J. (2008). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία: Αποτελεσματική διδασκαλία – Αποτελεσματική μάθηση* (μτφρ). Αθήνα: Gutenberg.
- ΚΑΡΑΝΤΖΗΣ, Ι. (2011). *Ο Δάσκαλος στη Σχολική τάξη: Βασικές Ψυχο-Παιδαγωγικές και Διδακτικές Εφαρμογές*. Εκδόσεις ΙΩΝ.
- ΚΑΡΑΝΤΖΗΣ, Ι. (2007). *Εφαρμογές Βασικών Αρχών της Μάθησης στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- ΚΑΡΑΝΤΖΗΣ, Ι., ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Η., ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ, Π., ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ, Ι. & ΦΩΚΑΣ, Ε. (2002). *Η διδασκαλία των μαθημάτων του δημοτικού σχολείου με ηλεκτρονικό υπολογιστή: Διδακτικές εφαρμογές στο πλαίσιο του Διαθεματικού Προγράμματος Σπουδών*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.
- ΜΑΤΣΑΓΓΟΥΡΑΣ, Η. (2004). *Στρατηγικές διδασκαλίας II. Η κριτική σκέψη στη διδακτική πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- SLAVIN, R. (2008). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία: Θεωρία και πράξη* (μετάφραση). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- ΥΠΔΒΜΘ - ΠΙ. (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.